

SAEMIEVÆSSJOEHTIMMIE

Filme: <https://vimeo.com/729637810>

Bïevnesesæjroe learoevierhtien bïjre: <https://www.e-skuvla.no/ya/product/demokrati/>

Mænngan daam teemam tjïrrehtamme datne leah

- joekehtsvoeti jïh ålkoestimmien bijjeli ussjedadteme
- tjïertevidtjien, sïerredimmien jïh aassjoelahtestimmien bijjeli ussjedadteme
- daajroem åadtjeme guktie histovrijes traavmah goh koloniseereme, daaroedehteme jïh varke jarkelimmieh seabradahkesne gïengeles gïejh jïh traavmah vedtieh, mah maehtieh aerpine jærhkedh boelveste boelvese
- sosijaale joekehtsvoeti bijjeli ussjedadteme, men aaj hedtiej jïh joekehtsi bïjre jïenebelåhkoej jïh unnebelåhkoej gaskem Nöörjesne jïh Saepmesne

- goerkesem åådtjeme guktie joekehtsvoeth maehtieh tjiertevidtjiem jñh aassjoelahtestimmieh sjugniedidh
- aktem daejstie goerehtimmielaavenjassijste goerehtamme

Filmen åvtelen: Digkedh voestegh daejtie aalkoegyhtjellasse aktine jeatjah learoehkinie jallh ektesne klaassesne.

1. Maam joekehtsvoeti jñh ålkoestimmien bijre daajrah?
2. Maam tjiertevidtjien, sierredimmien, laavsemen/væssjoehtimmien jñh aassjoelahtestimmiej bijre daajrah?
3. Maam åvtelhaarvoej bijre daajrah?
4. Guktie åvtelhaarvoeh maehtieh tjiertevidtjiem eevtjedh?
5. Laavseme/væssjoehtimmie daan biejjien gååvnese – maam datne vienhth? Tjælkestehieh dov vaestiedassem.
6. Guktie skuvle maahta viehkiehtidh åvtelhaarvoeh hööptedh joekehtsvoeti jñh sierredimmien gaavhtan learohki jñh noeri luvnie?

Filmen mænngan: Digkedh daejtie ussjedattemegyhtjellasse aktine jeatjah learoehkinie jallh ektesne klaassesne.

1. Man bijre filme?
2. Guktie Ella Marie Isaksen Hætta aalka ålkoestimmien bijre saemijste soptsestidh?
3. Guktie Ella Marie tjælkeste mij soptsestimmienærhtome lea sutnjien?
4. Guktie laavseme/væssjoehtimmie, maam saemieh dååjroeh, healsoem baajnehte, professovre Ketil Lennert Hansenen mietie?
5. Maam Ella Marie åvtelhaarvoej bijre saemiej vööste soptseste?
6. Guktie bysvehtsaamhtesh jñh kriminaliseereme tjiertevidtjiem jñh laavsemem heerredidh?
7. Guktie Ella Marie soptseste reaktan bijre narrahtihks årrodh?
8. Guktie saemieh dååjroeh dah stillesuvvieh sjeavohth årrodh seabradahkesne?
9. Guktie Ella Marie hijven digkiedimmiem defineerie?

10. Guktie laavseme/væssjoehthimmie mahta psykiske healsoem baajnehtidh?
11. Mannasinie vihkele laavsemem/væssjoehthimmien bijre bieljelidh, joekoen skuvleektiedimmesne?
12. Maam Ella Marie dorje fierhten aejkien satne laavsemem/væssjoehthimmiem daájroe?

Teemah ussjedattemasse/digkiedæmman jih goerehtæmman /faagetjaalegasse:

1. Vuartesjh daejtie baakoetjertide tjoevkesisnie filmeste: *joekehtsvoeth, ålkoestimmie, sierredimmie, aassjoelahtestimmieh, tjiertevidtjie.*
2. Saemielaavseme/væssjoehthimmie lea itjmies seabradahkedåeriesmoere.
Saemiedigkien dahkoesojkesjisnie saemievæssjoehthimmien vööste, lea råajvarimmieh raeriestamme mejtie Saemiedigkie mahta darjodh, jih aaj jeatjah råajvarimmieh mejgumie jeatjebh seabradahkesne maehtieh nierhkedh. Vuartesjh dahkoesojkesjem jih ussjedadth daej råajvarimmiej bijjeli:

https://sametinget.no/_f/p1/iad6ed3b0-a065-4395-b5a6-7ae1e68b0dd4/handlingsplan-mot-samehets_norsk.pdf

- a) Dahkoesojkesjisnie vuesiehtimmien gaavhtan tjåådtje laavenjostoen nuelesne stoerreseabradahkine, edtja reerenassem birredh jijtse nasjonaale dahkoesojkesjem darjodh barkose saemievæssjoehthimmie. Mah jeatjah vihties råajvarimmieh saemievæssjoehthimmien vööste dahkoesojkesjisnie gaavnh?
- b) Dahkoesojkesjisnie saemievæssjoehthimmien vööste aaj raereste Saemiedigkie jih mïrrestalleme- jih sierredimmietjirkije edtjeh dotkemeprosjektine nierhkedh 2022, man ulmie lea daajroem tjiertevidtjien bijre lissiehtidh maam noere almetjeh båatosne Leah daájrome, jih man bijre Sara Kristine aaj filmesne soptseste.

Guktie daate mahta viehkiehtidh guktie vaenebe laavseme/væssjoehthimmie saemiej vööste sjædta?

3. **RomsaDál** lea prosjekte mij sájhta aarvoem saemien gieleste byögkeles tjiehtjelisnie lutnjedh, jñh garmeresvoetem dan saemien bijre geerjehtidh. Prosjekten ulmie lea dihte saemien edtja vuajnalgidh, govlelgidh jñh vääjnoes dorjesovvedh Romsan staaresne.

a) Áahpenidie Romsdålen gætjesæjrojne jñh digkiedidie teemide jñh ráajvarimmide mejtie edtjeh projektesne tjirrehtidh.

<https://www.romsadal.no/>

b) Tjiertevidtjie, væssjohtimmie jñh sierredimmie gaarsjelimmien sisnjelen ij leah mij akt orre, men vuajnoeh jñh reaksjovnh disse jorkese tije doekoe. Juelkietjengkeretjierde Tromsø IL (TIL) lea pryöveme eadtjohkelaakan barkedh saemien gielem, kultuvrem jñh identiteetem vääjnoes darjodh 2022. Prosjekten tjirrh Romsadal lea bievnesebarkojne giehtelamme, skuvlegahtjemem tjirrehtamme jñh saemien kapteejnebintem bæjhkohtamme. Mikkelsen jñh Ruben Ytregård Jensen tuhtjeh ráajvarimmie lea hijven:

“Tuhtjem daate joekoen hijven skraejrie, jñh aavodem gaarvojne tjiektjedh dan ellen voestes aejkien aejlegen, (jaa, manne riejrjes gæmhpose). Dihte saemien lea vihkele bielie tjierden identiteeteste, guktie daate hijvenlaakan sjeahta. Tuhtjem joekoen hijven mijjeh maektebe meatan årrodh saemien gielem jarngese biejedh.”

<https://www.til.no/nyheter/en-viktig-del-av-identitet>

Digkiedidie ráajvarimmiem maam juelkietjengkeretjierde TIL lea tjirrehtamme.

4. Ketilen fuelhkieguvvie jñ Ingan aajne baernien joejke átnasovvin goh “lustes aath” TV2-raajrosne Paradise Hotelesne. Persovneles fuelhkieguvvie illustrasjovnine átnasovvi ihke saemieh leah unnebevyörtogs jeatjabistie. Mirrestallemetjirkije lea tjáñghkoeñ bñjre birreme TV2-kanaaline gusnie sæjhta aahpeldimmiem saemijste digkiedidh.

Vuartesjh bietskem saernieaamhtesinie jñ kraanskoeh stereotypijh jñ guktie dah maehtieh ávtelhaarvoeh, náake vuajnoeh jñ saemievæssjoehtimmiem sjugniedidh:

<https://www.tv2.no/video/underholdning/god-kveld-norge/paradise-hotel-faar-pes-for-samehets/901342/>

- a) Guktie stereotypijh átnasuvvieh lustesvoetem sjugniedidh daennie lustesvoetedahkosne?
- b) Ussjedidie fiereguhtene haeresne jñ tjaelieh såemies vuesiehtimmieh guktie ávtelhaarvoeh maehtieh vääjnesasse bátedh.
- c) Soptsestimmiereakta lea nænnoes mijjen seabradahkesne, jñ dov leah vijries reaktah soptsestidh guktie sijhth. Læjhkan såemies raasth gáávnesieh disse maam maastah jiehtedh jñ darjodh soptsestimmiereaktan nommesne, dan ávteste dovne byjjes njoelkedassh, goh laakh jñ ovbyjjes njoelkedassh maehtieh raasth bñjedh dov soptsestimmiereaktese. Digkiedidie byjjes jñ ovbyjjes njoelkedassh disse maam Paradise Hotel lustesvoetedahkosne utni.
5. Saemieh sagke daamtajábpoe aassjoejahtestimmieh, aarkebiejjien tjñertevidtjiej, sñerredimmiem jñ irhkemem dáájroeh jienebeláhkoeñ ároejijstie daan beajjetje Nöörjesne. Saemien tsiegll leah studeenth mah bñjre jarkan Nöörjesne minnieh jñ saemiej bñjre soptsestieh, uvtemes jáarhkeskuvline, juktie sñerredimmiem vööste saemijste barkedh.

<https://samiskeveivisere.no/>

a) Ohtsh gaskeviermesne mejnie sijjine Saemien tsiegll leah guessine orreme, jñh mej teemajgujmie dah barkeminie. Digkiedidie mej sjiöhtehke teemaj bijre dah leah soptsestamme.

b) ***“Saemieh goh moevse, gæljoeh edtjeh utnedh”***

Charlotte nedtelaavsemegaptam gáaroeji aassjoelahtestimmiej bijre saemiej bijre lahtestimmiesijjine.

<https://www.nrk.no/sapmi/charlotte-22-ble-lei-hetsing-sydde-en-netthetskofte-1.14271208>

Soejkesjidie kampanjem aarkebiejjietjertevitjien vöoste maam Saemien tsiegll jallh jeatjebh maehtieh nuhtjedh gosse skuvline minnieh bijre jarkan Nöörjesne, jñh maam maehtieh gaskeviermesne bæjhkohtidh. Dijjeh jñtjñh moenede guktie kampanjem hammoedidie. Maahta Podcast jallh duedtie jallh mij akt jeatjah árrrodh.